

PERIODIKA- ÉS MIKROFILMCSERE
AZ ORSZÁGOS MŰSZAKI KÖNYVTÁRBAN.

Periodikacsere

Az Országos Műszaki Könyvtár állománygyarapításának módjai között igen jelentős szerepe van a periodikák és mikrofilmek cseréjének. /Az OMK szabadalmi leírás- és könyvoszerájének ismertetése nem tartozik e cikk keretébe/. Az évenként beszerzett 2300 periodika féleségnek kb. 30 %-a csere útján érkezik a könyvtárba.

Az OMK cseretevékenysége 1949-re vezethető vissza, az akkori Műszaki Dokumentációs Központ által szerkesztett és jelenleg az Országos Műszaki Könyvtár /mint az említett intézmény jogutódja/ szerkesztésében, orosz, angol és német nyelven, alábbi címen megjelenő "Magyar Műszaki Lapszemle" /Bulletin/:

OBZOR VENGERSZKOJ TEHNICESZKOJ LITERATURU
HUNGARIAN TECHNICAL ABSTRACTS
ZENTRALBLATT DER UNGARISCHEN TECHNIK

csere céljaira való felhasználásával.

Ez a negyedévenként megjelenő kiadvány rendszeresen közl kivonatokat a magyar műszaki irodalomból és tudományos közleményekből. Anyagát 40 magyar műszaki tudományos folyóiraton kívül különböző tudományos kutató intézetek jelentéseiből, egyetemek közleményeiből, doktori és kandidátusi disszertációkból és évkönyvekből állítja össze. Legfőbb célja, hogy a magyar műszaki tudományos kutatások eredményeit külföldre, az érdeklődőkhöz eljuttassa, és széles körben propagálja. Az idegennyelvű Bulletinnek révén az OMK ma már 35 ország 552 intézményével /tudományos intézetek, nagykönyvtárak, műszaki folyóiratok szerkesztőségei, nagyüzemek, gyárak/ áll cserekapcsolatban. /Ebben a számban a belföldi cseretevékenység is bennfoglaltatik/.

Az alábbi táblázat tükrözi a könyvtár cserepartnerének számát országok szerinti megoszlásban:

<u>O r s z á g :</u>	<u>Cserepartnerek száma:</u>
1. Nagybritannia	91
2. Német Szövetségi Köztársaság	90
3. Franciaország	41
4. Északamerikai Egyesült Államok /USA/	37

5. Magyarország	37
6. Csehszlovákia	31
7. Szovjetunió	24
8. Belgium	22
9. Ausztria	20
10. Olaszország	20
11. India	18
12. Lengyelország	16
13. Német Demokratikus Köztársaság	15
14. Svédország	13
15. Svájc	11
16. Jugoszlávia	10
17. Ausztrália	7
18. Hollandia	7
19. Bulgária	6
20. Románia	4
21. Norvégia	4
22. Canada	4
23. Finnország	4
24. Dánia	3
25. Délafrikai Unió	3
26. Venezuela	3
27. Japán	2
28. Kína	2
29. Argentina	1
30. Burma	1
31. Columbia	1
32. Egyiptom	1
33. Izrael	1
34. Pakisztán	1
35. Spanyolország	1

Néhány jelentős cserepartner: Biblioteka Akademii Nauk SzSzsZR, Leningrad; Biblioteka SzSzsZR im.V.I.Lenina, Moszkva; Goszudarsztvennaja Publicsnaja Naucsnó-Tehnicsezskaja Biblioteka, Moszkva; Insztitut Naucsnój Informacii AN SzSzsZR, Moszkva; Deutsche Akademie der Wissenschaften zu Berlin Institut für Dokumentation, Berlin; Ustav pro Technické a Ekonomické Informace, Praha; Centralny Instytut Dokumentacji Naukowo-Technicznej, Warszawa; Institutul de Documentare Tehnica, Bucuresti; Science Museum Library, London; The Library of Congress, Washington; The New York Public Library, New York; Jugoslovenski Centar za Tehnicku i Naucnu Dokumentaciju, Beograd; National Research Centre of Egypt, Cairo; Burma Research Society, Rangoon stb.

Saját kiadványán kívül csere céljára felhasználja az OMK a magyar szaklapokat is. E folyóiratok bekapcsolásával nagyobb arányú csere az 1951/52. évben - államközi egyezmény alapján - jött létre a népi demokráciákkal. Ez igen mechanikus csere volt, mert arra kötelezte az egyezményben érintett intézményeket, hogy az országukban megjelenő műszaki, természettudományi, mezőgazda-

sági, közgazdasági és orvosi irodalmat, válogatás nélkül, az egyezményben meghatározott példányszámban küldjék meg egymásnak.

Ez az "egyezményes" csere azután, kölcsönös megegyezés alapján 1957-től a Német Demokratikus Köztársasággal, 1958-tól pedig a Lengyel Népköztársasággal megszűnt. Ugyanakkor megállapodás jött létre a cseh és román partnerrel, amelynek értelmében a csere - most már függetlenül a hatályát veszített államközi egyezménytől - kizárólag műszaki tárgy, egy példányos folyóiratcserére korlátozódott. Ebben a formában, évenként megújított megállapodás alapján, a csere ma is fennáll, s ilymódon

a Csehszlovák Köztársaságból	80 folyóiratfélése	
a Román Népköztársaságból	43	"

érkezik az OMK-ba.

1957 óta a magyar műszaki folyóiratok cseréje tovább bővült olyképpen, hogy a már említett népi demokratikus országokkal történt megállapodásokon kívül, az OMK a magyar szaklapokat a világ bármely országába kiküldi, a könyvtár, illetve az olvasók részére szükséges, egyéb uton nehezen hozzáférhető kiadványok beszerzése érdekében. Ilyen "egyedi" folyóiratcserét folytat a könyvtár:

Angliában	4 intézettel
Canadában	1 "
Csehszlovákiában	2 "
Északamerikai Egyesült Államokban	4 "
Egyiptomban	1 "
Franciaországban	3 "
Japánban	1 "
NDK-ban	2 "
NSZK-ban	12 "
Olaszországban	2 "
Svédországban	1 "
Szovjetunióban	3 "

A cserében beérkező külföldi periodikák hozzávetőlegesen 5000 dollár devizamegtakarítást jelentenek. A devizatakarékoság szempontjain túlmenően, az ilymódon beérkező anyag értékét emeli még az is, hogy nagy része műszakilag fejlett országokból származó, kereskedelmi forgalomban egyáltalán nem vagy csak nehezen beszerezhető olyan kiadvány, amelynek eljuttatása a magyar olvasóhoz a magyar műszaki haladás szempontjából igen nagy jelentőségű. /Kutató intézeti jelentések, kongresszusi beszámolók, disszertációk, évkönyvek, külföldi nagyüzemek lapjai, gyárak házi kiadványai stb/.

A periodikaosere nyilvántartása

A periodikacserét az OMK különféle cédulakatalógusokon

tartja nyilván:

1. Cserepartnerek katalógusa a kiküldött lapszemlék nyelv szerinti megoszlásában /orosz, német, angol/, ezen belül országok szerint betűrendben.

2. A beérkező csere-periodikák betűrendes katalógusa, amelyen a periodika adatai mellett a cserekapcsolat kezdetének időpontja is szerepel.

Mindkét katalógus-cédula nagyrészből ugyanazokat az adatokat tartalmazza, csak más sorrendben, aszerint, hogy az az 1. vagy 2. katalógus részére készül. A csere felvételekor tehát mindkét karton elkészül, és ugyanakkor veszik fel az új partner adatait az expedálás részére szükséges cserecímjegyzékbe is.

A katalógusok alapján bármikor pontosan megállapítható, hogy a könyvtár az egyes országokban hány intézménnyel folytat cserét, mely folyóiratokat kapja a cserepartnerektől, mióta áll fenn a csere, melyik és milyen nyelvű kiadványát küldi a partnereknek.

Mikrofilmcsere

Az Országos Műszaki Könyvtár mikrofilmcserejének indulása 1951-re tehető. Egy-egy belföldi gyár, üzem, kutató intézet által igényelt, az országban fel nem lelhető szakcikkek, illetve szakirodalom mikrofilmjének beszerzésére irányult, az OMK részéről történő ellenszolgáltatás egyidejű felajánlásával. Célja kezdetben tehát a belföldi kutatóintézetek, üzemek stb. igényeinek kielégítése volt.

Az utóbbi években a mikrofilmcsere súlypontja a könyvtár folyóiratállományában mutatkozó hiányok /egy-egy szám vagy teljes évfolyamok/ pótlására tolódott át. Ebből következően mikrofilmcsere-kapcsolatot létesített a könyvtár a népi demokratikus országok tudományos intézetein kívül tőkés országokban lévő egyes tudományos intézetekkel is. A mikrofilmcsere terén ma már 12 országból 18 partnerrel számolhat az OMK. Ezek között szerepelnek mint legjelentősebbek: az

Institut für Dokumentation, Berlin

Österreichisches Dokumentationszentrum für Technik und Wirtschaft, Wien

Knihovna Vysokých Škol Technických, Praha

Biblioteka SzSzsZsR im.V.I. Lenina, Moszkva

Montecatini S.A., Milano

Instituto Brasileiro de Bibliografia e Documentação, Rio de Janeiro

Schweizerische Vereinigung für Dokumentation, Bern

Igen gyakori az is, hogy egy-egy külföldi intézmény vagy vállalat kér a könyvtártól mikrofilmet olyan cikkről vagy irodalomról, amelynek megjelenéséről az idegennyelvű "Magyar Műszaki Lapszemle" útján értesül. E kéréseket az OMK a lehetősé-

gekhez képest teljesíti, és az anyag terjedelmétől függően a könyvtár munkájához szükséges ritka vagy más úton be nem szerezhető segédkönyveket kér ellenszolgáltatásként, mint pl. nemzetközi folyóiratkatalogusok, külföldi gyárak házi kiadványainak bibliográfiája stb.

A mikrofilm-cserepartnerek nyilvántartását katalógus cédu-lákon a folyóirat-cserepartnerek nyilvántartásához hasonlóan oldotta meg a könyvtár, és pedig országok szerinti beosztás-ban és azon belül betűrendben.

A külföldre küldött mikrofilmkérések nyilvántartásához felhasználja a könyvtár a külföldre küldött igénylőlap egy másolatát, azokat a folyóiratok címe szerint rendezi /cik-keknel esetleg a szerző vagy a cikk címe szerint/, és betű-rendben lerakja. Ez a mikrofilm desiderata. E nyilvántartás-ból megállapítható, hogy mikor, kitől és milyen irodalmat kért a könyvtár mikrofilmen. /Ez egyidejűleg a kérdések meg-ismétlésének lehetőségét is kiküszöböli/. A külföldről beér-kező mikrofilm feldolgozása után a kéréslap másolatot a de-sideratából kiemelik. A beérkező mikrofilmeket a könyvtár ak-kor is saját állományába veszi, ha azokat kifejezetten más belföldi intézmények részére szerezte be. Ilyen esetekben a mikrofilmet fotózás céljából 2 heti időtartamra az igénylő rendelkezésére bocsátja.

A csere szempontjai és fejlesztésének irányelvei

Az utóbbi időben, az előző évekhez viszonyítva a csere vonalán - mind a cserepartnerek számát, mind a bekért szak-irodalom színvonalát tekintve - határozott fejlődés tapasztalható.

A cserekapcsolatok létesítését döntő módon az alábbi szempontok irányítják:

a./ A még kiaknázatlan területek felkutatása

Ennek módja, hogy a könyvtár időnként feltérképezi érvényben lévő cserekapcsolatait; megvizsgálja, hogy a ma-gyar ipar fejlődése milyen új szakterületek bekapcsolását igényli, és mely szakterületeken szükséges a további fejless-tés, valamint melyek azok az országok, ahol a kérdéses te-rületeknek legfejlettebb a szakirodalma. /Franciaországban pl. a textilipar, Svédországban az acélipar, Japánban a vegy-ipar stb./.

b./ A nemzetközi helyzet, valamint országunk külkeres-ke-delmi kapcsolatainak figyelemmel kísérése

Az új cserekapcsolatok kialakításakor az OMK figye-lembe veszi a világpolitikai helyzetet, és csereajánlataival nyomon követi az új külkereskedelmi és kulturális egyezménye-ket. /pl. közvetlenül a külkereskedelmi egyezmények megköté-se után fordult csereajánlattal Jugoszláviához, majd Spanyol-országhoz/. A közelmúltban a könyvtár célul tűzte ki a csere-kapcsolatok kiszélesítését Dél-Amerikával, Közel- és Távols-

Kelettel.

c./ A könyvtár olvasói és a dokumentáció részéről a beszerzés tárgyában felmerülő speciális igények figyelembe vétele.

Szóbelileg közölt vagy az olvasók "Kivánság Könyvé"-be bejegyzett konkrét folyóiratcímeket vagy a dokumentáció részéről esetleg csak egyes szakterületekre irányuló igényeket a könyvtár abban az esetben veszi tekintetbe a csere szempontjából, ha azok beszerzésére vétel útján nincs lehetőség.

Cserekapcsolatok létesítésének módja

Az ismertetett elvi szempontok alapján a könyvtár cserefelhívást küld a kiválasztott intézményekhez. /A gyakorlat szerint évenként 100-200-at/.

A cserekapcsolatok kiszélesítése, illetve a külföldi intézmények és kiadványaik adatainak felkutatására irányuló munkájában a könyvtár a külföldi folyóiratokban megjelenő folyóirat-ismertetések, folyóirat-bibliográfiák, nemzetközi folyóiratkatalógusok mellett az alábbi két segédkönyvet tudja még eredményesen hasznosítani:

The world of learning. 1958-1959
/2.imp./ London, Europa /1959/ XIII.
1139 p. 26 cm.

Handbook on the international exchange
of publications. - Manuel des échanges
internationaux de publications. Ed. and
rev. Busse, Gisela von. 2.ed./Paris/
1956. 507 p. 25 cm.
/United Nations Educational, Scient. and
Cultural Org./

Ha a cserében igényelt vagy külföldről felajánlott kiadványt csak cím után ismeri az OMK, mutatószám megküldését kéri.- A csereajánlattal egyidejűleg természetesen a könyvtár is küld mintapéldányt saját kiadványáról.

A beérkező mintapéldányok körözésre kerülnek a könyvtár különböző területein dolgozó szakemberek között, írásbeli véleményezés céljából.

A cserekapcsolat csak egybehangzó pozitív értékelés alapján jön létre.

Célok

1. A jövőben a cserekapcsolatok fejlesztésénél az országban, illetve az OMK-ban folyó nagyarányú műszaki dokumentációs munka támogatását kell elsősorban szem előtt tartanunk. A tennivalók ezen a téren: mindazoknak a kiadványoknak felkutatása és megszerzése, amelyek a legfrissebb műszaki és tudományos eredményeket közlik /reportok, kongresszusi beszámolók, doktori értekezések/ annak érdekében, hogy ezeket a dokumentáció a

rendelkezésre álló eszközökkel minél gyorsabban feltárhassa, és az érdeklődők széles köréhez eljuttathassa.

2. Az OMK-nak mint a műszaki termelési könyvtárak hálózati központjának fel kell mérnie a hálózathoz tartozó alközpontok kiadvány-cseréjét. Ezt követően segítségükre kell lennie olyan kiadványok megszerzésében, amelyekhez az alközpontok saját kapcsolataik révén hozzájutni nem tudnak. Az OMK-nak a birtokában lévő ilyen tárgyú segédkönyvek és folyóirat mintapéldányok helyszíni rendelkezésre bocsátásával támogatnia kell az alközpontok szerzeményezési munkáját.

3. A "Kultura" folyóiratkatalógus adatait egybe kell vetnünk az OMK-ban létesített "Kurrens külföldi műszaki folyóiratok Központi Katalógusával", és ennek alapján olyan műszaki periodikák cseréjére kell törekednünk, amelyek eddig még semmilyen uton sem érkeztek be az országba, holott tárgykörüknél fogva valószínűleg érdekesek a magyar ipar fejlődése szempontjából.

Bleier Endréné

..*.*.*

Bleier, M.: Exchange of periodical publications and microfilms in the Hungarian Central Technical Library.

This article contains a detailed account of the Hungarian Central Technical Library's activity of exchanging periodical publications and microfilms with numerous foreign scientific institutions. This activity is being extended in different directions.

1. The exchange agreements are mainly based on the Library's own publication, a quarterly review on Hungarian technical and scientific literature, issued in three languages /English, Russian and German/ under the titles: HUNGARIAN TECHNICAL ABSTRACTS, OBZOR VENCERSKOJ TEHNICESKOJ LITERATURÜ, ZENTRALBLATT DER UNGARISCHEN TECHNIK.

2. Besides the above publications, the Library exchanges other Hungarian technical papers as well.

3. Microfilms of certain scientific articles are also being sent on exchange basis to foreign applicants.

More than 550 scientific institutions in 35 countries participate in the exchange facilities mentioned above.

The Library's main intention is to obtain in return publications on technics of high scientific value - which are hardly available by way of the trade /research - and congress-reports, dissertations etc./ - and to put them as early as possible at the disposal of the documentation service.

Registering of exchange partners and literature in the Library. Methodical questions, guiding principles and the programme on extending these activities.

X.X.X.